

Гулгаа эрьесын сүлхөө,
Альбан хийдхүүр газарһаа,
Ангама ган нотагһаа,
Нараггүй балай дэлхэйһээ,
Ногоогүй хуурай дайдаһаа...
Хүрэгж эрхэн гээшэл даа.

Иймэ байдалые үшөө нэгэ буярад онһон үгэ тайлбарилна:
«Хэрүүлтэй газарта хөрмэн үгы болодог, хараалтай газар халлоун үгы болодог».

Хүн байгаали хоёрой хоорондын тэнсүүрийн үгы болоходо, хүн ба хүн, хүн ба ниигэм гэхэн холбоонууд мүн лэ таһалдана.

Байгаалида хандаса хүнэй оюун ухаанай, эстетическэ хүмүүжүүлгын шухала хуби. Тиймэһээ арадай педагогико бага хүүгэдые наба ша ногоо гэшхэхгүй, модо мүшэр хухалхагүй, сээг таһалхагүй, ан амитадай үзэхэлэниие сүлөөдэ хужарлан хараха.

«Буддын хургаалай ёһөөр, бидэ тоогүй оло дахин энэ дэлхэйдэ түрлөө олообди, тиймэһээ амитан бүхэн али нэгэ сагта манай эхи байжа болоо. Тийхэдээ юртэмсын бүхы амитад хоорондоо түрэл гаралай холбоотой болоно». Гэгээн түрэлтэ 14-дугаар Далай ламын айладхаһаар, бүхы шажан мүргэлнүүд ехэ зургаан зүйл хамаг амитада энхэрэн дурлаха, хайрлаха, туһалха ниитэ нэгэн этическэ жама ёһотой.

Экологическа болбосоролой ажаябуулга иимэ зүйлнүүдэй хүсөөр бэелүүлэгдэнэ:

- хуралсалай предметүүдтэ экологическа удха нэбтэрүүлг;
- бага классуудай хэшээлдэ экологическа байдалнуудые оруулаха (элдэб янзын экологическа наадануудые, оршон тойронхи байгаалиин ажаглалнуудые тэмдэглэлнүүд, экологическа шэнжэлэлтнүүдые үнгэргэлтэ);

- классһаа гадуур хуралсалай экологическа ажабуулгын эмхидхэлгэ (хургуулийн дэргэдэхи пришкольно участок дээрэ ажалнуудые, «Эдир эколог» гэхэн буланда хүдэлмэринүүдые үнгэргэлтэ, экологическа экскурси, бүлгэмүүдые эмхидхэлгэ).

Предмет бүхэнэй удхын гүнзэгьдэ хүн ба байгаалин хоёрой харилсаанай, тэдэнэй таһаршагүй холбоогой, байгаали хамгаалгын хүмүүжүүлэл байна гэхэдэ алдуу болохогүй. Тийгэжэ эрдэмтэн Н. Ж. Дабаева иимэ жэшээнүүдые дурадхана: «В математике можно рассматривать абстрактные трубы А и Б, а можно решать увлекательную задачу, как предугадать местную экологическую катастрофу, регулируя потоки сточных вод. В химии полетный бутыл

ознакомление с методами проверки на загрязнение питьевой воды или с принципами безопасности химических производств. На уроках истории возможно обсуждение связи оседлого или кочевого образа жизни народов с характером использования ими природных ресурсов» Г. М.

Эрдэмтэн өөрынгөө шэнжэлэл соо хургуулинуудай жэшээ дээрэ һонирхолтой тэмдэглэлнүүдые хэнэ. Физикийн багша «Манай нотагай уларил» гэхэн интегрированна хэшээлдээ природоведениин, географин, физикийн, краеведениин предметүүдэй хоорондын холбоогой ашаар байгуулга баримтална. Үхибүүд һонирхолтойгоор байгаалиин үзэгдэлнүүдые, нотагайнгаа ёһо заншалуудые, хэдэн үе дамжажа ерэхэн арадай тэмдэглэлнүүдые хэдэг байна. Тийгэжэ, үхибүүдэй иимэ тэмдэглэлнүүдэй ашаарнь огородоо ургамалаа тарихадань ехэ хэрэгтэй зүйл болобо гэжэ түрэлхидын хэлһэн байдаг. Жэшээлбэл, улаһанай сээглэхэ үедэ свеклаагай, морхообой тариха саг ерөбэ гэжэ ойлгохо, акациин сээглэхэдэ – үгэрсэ тариха, мойһоной сээглэхэдэ – хартаабха тарихада болохо Г. М.

Алтан дэлхэйдэ хүн мүнделхэдөө, энэрхы сэдхэлтэй эхын үлгын дуунай аажам хүгжэм доро үндһын саһаа эхилжэ, оршон тойронхи байдалай элдэб абяануудые шагнажа, юртэмсын үзэгдэлнүүдые гайхан адаглан шэртэгжэ эхилдэг.

«Хүн – байгаалин үри» гэжэ хурагшадта заажа ойлгуулаха, буярад уран зохёолдо экологическа темэ бодхоолгын асуудалнуудта хариусажа, анализ үнгэргэжэ үхибүүдтэ багшанар хургаха ёһотой болоно.

Литературые ажабайдалтай нягта холбоотойгоор зааха хэрэг хадаа хурагшадые зүбөөр хүмүүжүүлхэ, хүн зоной ажабайдал гүнзэгьгөөр ойлгуулаха, тэдэнэй соёл болбосорол дээшлүүлхэ, ажабайдалай элдэб һонирхолто асуудалнуудта хабаадуулаха, уншанан номоо хайнаар ойлгохо, зүбөөр сэгнэгжэ хургаха, өөрынгөө һанал бодолые хэлүүлжэ, бэшүүлжэ хургаха гэхэн удхатай. Мүнөө үеын ажабайдалтай нягта холбоотойгоор литература заахын тулада хурагшадтай ажабайдалда дүтэрхы зохёолнуудые программа соо олоор үгтэнхэй.

Хурагшадта ямаршье жанрай зохёолнуудые заажа байхадаа, багша бүхэн оршон тойронхи байгаали хамгаалха, экологическа асуудалнууд тухай хэшээлдээ хэлэжэ, ойлгуулжа үгэхэ ёһотой гэшэ. Гинмэ һэн тула, зохёолнуудые үзэхэдөө гансашье хүнэй ажабайдал бэшэ, харин байгаали хүн хоёрой харилсаан тухай хэлэжэ үгэхэ шухала хэрэг болоно.